

R O Z P R A W Y

JANINA EYSYMONTT (Wrocław)

GOTYCKA ARCHITEKTURA KOŚCIOŁA ŚW. JAKUBA WE WROCŁAWIU

I

Gotycka architektura franciszkańskiego kościoła p. w. św. Jakuba Starszego we Wrocławiu nie była do tej pory przedmiotem pełnego opracowania monograficznego¹. Natomiast dzieje fundacji i konwentu wrocławskiego posiadają dość obszerną literaturę omawiającą ten problem jako temat główny, względnie uboczny, na marginesie historii klasztoru franciszkańskiego, życiorysów księżęcej pary fundatorów oraz opracowań historycznych miasta². Wydany zbiór dokumentów związanych ze śląskimi kustosiami franciszkańskimi we Wrocławiu i Złotorzy zawiera zestaw źródeł dotyczących klasztoru³.

Najliczniejsze materiały historyczne związane są z najwcześniejszym okresem istnienia konwentu wrocławskiego, brak jest jednak w nich konkretnych danych do dziejów budowlanych kościoła i klasztoru. Dlatego też budynek kościoła prezentujący się dziś w swym późniejszym kształcie architektonicznym, nie związanym z okresem powstania, omawiany był do okresu ostatniej wojny głównie w aspekcie zachowanej ar-

chitektury gotyckiej. Dopiero w wyniku ostatnich zniszczeń wojennych, drogą „naturalnych” odkrywek, ujawnione zostały elementy starszej architektury z XIII w., związanej z czasem osadzenia konwentu i pierwszego założenia kościoła⁴. Dały one asumpt do przeprowadzenia systematycznych badań archeologiczno-architektonicznych, przeprowadzonych przez T. Kozaczewskiego. Pewne relikty pierwotnego założenia zauważono już w trzydziestych latach XX w.; nie podjęto jednak ówczesnie próby ich szerszej interpretacji.

W przedwojennej literaturze architektura kościoła traktowana była bardzo ogólnikowo, w ramach opracowań dotyczących zabytkowej architektury regionu czy miasta. Pierwszym, który próbował ustalić chronologię architektury kościoła, był H. Lutsch, który datował ją ogólnie na XIV i XV w., bez ścisłego rozróżnienia faz budowlanych i związanych z nimi partii kościoła⁵. Obszerniejszego omówienia architektury kościoła dokonał L. Burgemeister⁶. Przeprowadzając analizę struktury budowli dostrzegł w murach prezbiterium relikty starszego założenia w postaci murów o układzie wendyjskim. Wiązał je z budowlą powstałą jego zdaniem po 1241 r. Stwierdził także istnienie w obecnym korpusie kościoła relikwów starszego założenia trójnawowego, być może halowego, realizowanego przed powstaniem obecnego zachowanego chóru, który datował na I. połowę XIV w. Dostrzegał on także różnice w czasie

¹ Szerszym opracowaniem całościowym historii budowlanej kościoła aż do czasów współczesnych było opracowane przeze mnie studium historyczno-architektoniczne dla Pracowni Konserwacji Zabytków we Wrocławiu w 1965 r. — mps. w bibliotece PKZ we Wrocławiu.

² F. X. Görlich, *Urkundliche Geschichte der Premonstratenser und ihre Abtei zum hl. Vinzenz*, Breslau 1865; K. Kantak, *Franciszkanie Polscy*, Kraków 1937; K. Kastner, *St. Vinzenzskirche in Breslau*, Breslau 1928; J. G. Kunisch, *Herzog Heinrich der Zweite von Niederschlesien*, Breslau 1834; A. K. Menzel, *Topographische Chronik von Breslau*, Breslau 1805; Ch. Reisch, *Kurze Geschichte der Franziskaner in Breslau*, Breslau 1900; M. Semkowicz, *Vitae Anne ducissae Silesiae*, [w:] *Monumenta Poloniae Historica*, t. IV, Lwów 1884, s. 554; F. Silnicki, *Dzieje i ustrój kościoła na Śląsku*, Kraków 1939; F. G. A. Weiss, *Chronik der Stadt Breslau*, Breslau 1888.

³ Ch. Reisch, *Urkundenbuch der Kustodien Goldberg und Breslau*, [w:] *Monumenta Germanica Franciscana*, t. I, Düsseldorf 1917.

⁴ Dokładne sprawozdanie z prac badawczych i ich wyniki publikował autor badań: T. Kozaczewski, *Pierwotny kościół franciszkanów we Wrocławiu*, „Prace Komisji Historii Sztuki Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego”, III (1963), s. 199–249.

⁵ H. Lutsch, *Verzeichnis der Kunstdenkmäler der Provinz Schlesien*, t. I, Breslau 1886, s. 41.

⁶ L. Burgemeister, G. Grundmann, *Die Kunstdenkmäler der Provinz Niederschlesien*, t. I: *Die Stadt Breslau*, cz. 3, Breslau 1934, s. 2.